

дівництво нової генерації, здійснення інвестування у нові потужності генерації для заміщення потужностей, що мають бути виведені з експлуатації. Перед газовим сектором на цьому етапі стоятимуть завдання збільшення національного газовидобутку та адаптації потужностей газотранспортної системи в умовах розвитку загальноєвропейського ринку природного газу.

Таким чином, за результатами розгляду нормативного закріплення форм реалізації інвестиційних відносин на ринку природного газу, можна зробити наступні висновки: 1) нормативно-правові акти тільки частково містять можливі види та форми інвестування на ринку природного газу; 2) законодавчо не встановлене розвинутого переліку об'єктів інвестування, які відповідають до того ж видам та формам інвестування на ринку газу.

9.3. Питання адаптації правового регулювання ринку природного газу до інвестиційної моделі економіки України з врахуванням права ЄС

Слід погодитися, що інвестиційна модель економіки України містить елементи та засоби, необхідні в сучасних умовах для усунення диспропорцій в господарсько-правовому регулюванні інвестиційних відносин¹. Саме проблема порушення балансу в господарській системі країни та проблема диспропорцій в господарсько-правовому регулюванні інвестиційних відносин на ринку природного газу існує на даний час у світі довготривалого процесу побудови нової моделі ринку природного газу за європейськими параметрами. Як вже було зазначено, залучення іноземних інвестицій є основним показником розвитку ринкових відносин будь-якої країни та гарантом підтриман-

¹ Глібо С. В., Внукова Н. М. Інвестиційна модель економіки України в умовах адаптації законодавства України до права ЄС (господарсько-правовий аспект). *Адаптація до права ЄС регулювання економіки України в сучасних умовах*: матеріали круглого столу. (м. Харків, 26 трав. 2015 р.). Харків. 2015. С. 131–137.

ня і зростання рівню національної економіки країни. На жаль, на даний час на ринку природного газу бракує інвестиційних вкладень, тому одним з основних питань, яке потрібно бути вирішеним терміново, є визначення шляхів стимулювання інвестиційних процесів. При цьому ці шляхи повинні відображати потреби та особливості сучасного стану інвестиційних процесів, які відбуваються на ринку, з врахуванням євроінтеграції енергетичного ринку.

Відповідно до норм Енергетичної стратегії України до 2035 року адаптація законодавства України до принципів роботи та законодавства ЄС є міжнародним зобов'язанням, передбаченим Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та європейськими співтовариствами від 14.06.1994 р., відповідно до ст. 51 п. 1 останньої Україна зобов'язується наближувати чинне та майбутнє законодавство до законодавства Співтовариства у пріоритетних сферах. Крім того, адаптація енергетичного законодавства визначена пріоритетною сферою відповідно до Закону України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 року. Адаптація українського законодавства до енергетичного законодавства ЄС має сприяти створенню конкурентних енергетичних ринків України, інтегрованих до європейських ринків, базовими аспектами створення яких є, насамперед, забезпечення надійності постачання енергоносіїв та розширення конкуренції.

Імплементация європейських норм та принципів побудови енергетичного ринку Україною гарантує зміцнення енергетичної безпеки, посилення конкуренції на відповідних внутрішніх ринках та допоможе розрішити інвестиційні проблеми.

Розглядаючи питання адаптації правового регулювання ринку природного газу до інвестиційної моделі економіки України з врахуванням права ЄС, необхідно звернути увагу на три основних Директиви, регламентуючих правовідносини на ринку природного газу, це:

Директива 2003/55/ЄС від 26.03.2003 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для

внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС (далі – Директива 2003/55/ЄС)¹;

Директива 2004/67/ЄС від 26.04.2004 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про здійснення заходів для забезпечення безпеки постачання природного газу (далі – Директива 2004/67/ЄС)²;

Директива 2009/73/ЄС від 13.07.2009 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про спільні правила внутрішнього ринку природного газу та про скасування Директиви 2003/55/ЄС (далі – Директива 2009/73/ЄС)³.

Директива 2009/73/ЄС є основною діючою серед європейських нормативних актів стосовно ринку природного газу. Основною метою Директиви 2009/73/ЄС є сприяння побудові конкурентного внутрішнього ринку природного газу, забезпечення належного рівня захисту інтересів всіх категорій споживачів та надання якісних послуг.

Директива 2009/73/ЄС встановлює наступні основні положення щодо інвестування:

1. Існування прямого зв'язку між ефективним розмежуванням видів діяльності на ринку природного газу (далі – ефективне розмежування) та здійсненням належного інвестування (щодо ініціатив вертикально інтегрованих підприємств для інвестування у свої мережі).

2. Необхідність застосування засобів ефективного розмежування, які можуть бути забезпечені лише шляхом позбавлення стимулу для вертикально інтегрованих підприємств дискримінувати своїх конкурентів у тому, що стосується доступу до мережі та інвестування.

¹ Директива 2003/55/ЄС від 26 червня 2003 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу стосовно спільних правил для внутрішнього ринку природного газу, яка скасовує Директиву 98/30/ЄС. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_380/page?text=%B3%ED%E2.

² Директива 2004/67/ЄС від 26 квітня 2004 року Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу про здійснення заходів для забезпечення безпеки постачання природного газу. URL: <https://www.energy-community.org/pls/portal/docs/36279.PDF>.

³ Directive 2009/73/EC of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 Concerning Common Rules for the Internal Market in Natural Gas and Repealing Directive 2003/55/EC. Official Journal, 2009. L 211. P. 94–136.

3. Встановлення мети ефективного розмежування, якою є створення стимулів для необхідних інвестицій та гарантування доступу нових операторів на ринку відповідно до прозорого та дієвого регулюючого режиму, при умові відсутності надмірно обтяжливого регулюючого режиму для національних регулюючих органів влади.

4. Правила щодо незалежних операторів з транспортування, які надають належні регулятивні рамки для гарантування доброчесної конкуренції, достатніх інвестицій, доступу до ринку нових операторів та інтегрування ринків газу.

5. Необхідність сприяння інвестиціям у нові великі інфраструктури, що повинне забезпечити належне функціонування внутрішнього ринку природного газу.

6. Необхідність застосування заходів, задля досягнення цілей економічної і соціальної єдності, які повинні мати можливість включати, зокрема, надання адекватних економічних стимулів та включати механізми відповідальності для гарантування необхідного інвестування.

7. Встановлення процедури планування інвестицій для незалежних операторів. Так, на незалежних операторів системи покладається відповідальність за надання і управління доступу для третіх осіб, включаючи гарантування довгострокової спроможності системи задовольняти обґрунтований попит шляхом планування інвестицій. При цьому, інвестиційне планування забезпечує довгострокову спроможність системи задовольняти обґрунтований попит та гарантує безпеку постачання.

8. Наявність обов'язку щодо фінансування інвестицій. Так, при умові призначення незалежного оператора системи, власник транспортної системи має обов'язок фінансувати інвестиції, рішення про які було прийнято незалежним оператором системи та затверджені регулюючим органом влади або дає свою згоду на фінансування будь-якою зацікавленою стороною, включаючи незалежного оператора системи.

Проаналізуємо ряд важливих положень щодо інвестування на ринку природного газу, регламентовані Директивами 2003/55/ЄС та 2004/67/ЄС. Так, Директива 2003/55/ЄС містила положення щодо необхідності заохочення інвестицій в газову інфраструктуру, при наявності умов щодо здійснювання необхідних інвестицій в газові ме-

режі таким чином, щоб вони забезпечувати життєздатність мереж та пільгові умови щодо функціонування нових газових інфраструктур. В свою чергу, Директива 2004/67/ЄС також наголошує на необхідності залучення інвестицій у інфраструктуру постачання газу, в тому числі залучення нових інвестицій у дослідження та виробництво, накопичення та транспортування газу, а також встановлює перелік заходів, що використовуються для забезпечення безпеки постачання газу, серед яких залучення інвестицій в розвиток інфраструктури для імпорту газу через регазифікаційні установки та газопроводи. Ідентичні норми відносно необхідності залучення інвестицій в інфраструктуру постачання газу частково імплементовані в національне законодавство.

Проведене дослідження дозволяють зазначити наступне:

По-перше, сучасні тенденції в напрямку лібералізації ринку природного газу вимагають удосконалення нормативно-правової бази, враховуючи визначення всіх необхідних елементів щодо інвестування. Всі механізми та правила інвестування, запропоновані Законом № 329-VIII, відповідають європейським стандартам, але на сьогодні встановлені норми не мають реалізації в повному обсязі та потребують відповідного доповнення.

По-друге, європейський досвід регулювання внутрішнього ринку природного газу підтверджує, що основними аспектами гарантування належного інвестування на ринку природного газу є забезпечення сталого функціонування внутрішнього ринку природного газу шляхом реалізації налагодженого механізму взаємодії всіх суб'єктів ринку, належного рівню безпеки постачання природного газу, та всіх необхідних економічних стимулів розвитку.

По-третє, в результаті використання системного підходу до аналізу інвестиційних відносин на ринку природного газу та дослідження їх елементного складу: суб'єктів інвестицій, об'єктів інвестицій та правових відносин, пов'язаних з рухом інвестицій, можна зробити наступні додаткові висновки.

До основних суб'єктів інвестиційної діяльності, які можуть здійснювати розміщення коштів у формі інвестицій на ринку природного газу належать: держава як головний стратегічний інвестор, індивідуальні (фізичні та юридичні особи) та інституційні (юридичні особи) інвестори.

До основних видів інвестування на ринку природного газу відносяться внутрішнє інвестування (шляхом розміщення вітчизняних інвестицій), іноземне інвестування (при якому інвестиції належать іноземним інвесторам), спільне (при якому інвестиції спільно належать вітчизняним та іноземним інвесторам), а також приватне інвестування (яке здійснюється шляхом розміщення коштів індивідуальних інвесторів) та державне інвестування (яке здійснюється виключно за рахунок державних коштів).

Формами та механізмами реалізації інвестування є: самофінансування (у тому числі через реалізацію амортизаційної політики як надійного джерела фінансування інвестицій з врахуванням певних обмежень використання в рамках цілей статті 10 ГК України); реалізація державно-приватного партнерства: укладання угод про розподіл продукції, договорів концесії, спільної діяльності та корпоративне інвестування; оптимізація цінової і тарифної політики (шляхом врахування коштів як інвестиційної складової в тарифі); бюджетне інвестування (здійснюється за рахунок держави шляхом вкладення бюджетних інвестицій з метою підтримки та розвитку газового сектору) та оптимізація грошово-кредитної політики (шляхом поліпшення умов кредитних ставок суб'єктам інвестиційної діяльності).

Відносно визначення об'єктів інвестиційних правовідносин ринку природного газу можна виділити три основні групи, це: цілісні майнові комплекси (які повністю та частково можуть бути об'єктами інвестування); юридичні особи (інвестування яких здійснюється, шляхом корпоративного або колективного інвестування); права на використання природних ресурсів (право на видобуток і реалізацію найважливіших природних ресурсів, які можуть здійснювати як держава, так і приватні компанії).

Таким чином, дослідження процесів інвестування на ринку природного газу в Україні дозволило виявити проблеми, пов'язані з недостатністю інвестиційних вкладень та недосконалістю нормативно-правової бази для забезпечення сталого зростання галузі, які потребують термінового вирішення. У цьому контексті велике значення має вдосконалення процесу формування інвестиційної політики держави, яка б дозволила відновити потенціал економічного зростання та сприяти розвитку внутрішнього ринку природного газу.